

Toespraak van Eerste Ondervoorzitter Anne Flierman namens de vertrekkende Eerste Kamerleden bij hun afscheid

datum 4 juni 2019

Mevrouw de Voorzitter, collega's, Meneer de Minister-President, dames en heren,

Het is mij een eer om vandaag het woord te mogen voeren namens de vertrekkende leden van de Eerste Kamer. Ik zal het kort houden, ik doe dat omdat dat mij door uwe dienaren nadrukkelijk is verzocht, maar vooral ook in het besef dat ik zo ongeveer de laatste ben die tussen alle afscheidswaarden en de receptie staat. Men heeft dorst, en wil ook wel even met geliefden en persoonlijke vrienden spreken, en gelukwensen en dergelijke in ontvangst nemen. Terecht. Kort dus.

Voorzitter,

Laat mij om te beginnen u namens alle scheidende senatoren van harte danken voor uw vriendelijke en persoonlijke woorden. Met deze manier van afscheid nemen onderstrepen wij ook de zeer gewaardeerde collegialiteit en samenwerking in dit huis, over de grenzen van partijen heen. Ik dank ook de minister-president en via hem ook de leden van dit en het vorige kabinet waarmee wij hebben samengewerkt. Die samenwerking was intensief en constructief, al zal niet elke minister altijd even blij zijn geweest met de uitkomst van de debatten in dit huis. Gelukkig hebben inhoudelijke verschillen voor zover ik kan overzien de persoonlijke verhoudingen niet beschadigd. Zo hoort dat ook te gaan in de politiek.

Mevrouw de Voorzitter,

Graag wil ik in het bijzonder ook namens alle vandaag onderscheiden leden bijzondere dank uitspreken, en ik verzoek u die dank ook over te brengen aan Zijne Majesteit de Koning. Ik beschouw een dergelijk onderscheiding altijd als een blijk van erkenning voor het werk dat hier wordt verzet, door de Koning namens de gehele Nederlandse samenleving toegekend. Ik feliciteer allen met de onderscheiding.

Vandaag nemen vierenveertig senatoren afscheid, inclusief uzelf. De senator met de minste diensttijd, die we hier niet in jaren maar dagen tellen – symbool van de kortstondigheid van het politiek bestaan? - is mevrouw Gout-van Sinderen, die de Kamer al na 84 dagen weer gaat verlaten. De meeste diensttijd hebt u zelf opgebouwd voorzitter, met op dit moment 6454 dagen, op ruime afstand gevolgd door Hans Engels, met 5383 dagen. De nieuwe senior is Tiny Kox, met 5830 dagen. Als hij de komende periode uitzit is komt hij op zo'n 7300 dagen, maar dat is bij lange na nog niet het record in dit huis. Voor de geïnteresseerden, dat staat op naam van Jonkheer mr. Frans van Eysinga die van 1850 tot 1894, dus zo'n 44 jaar lid van de kamer was, hetgeen op ruim 16.000 dagen neer komt.

Er vertrekken 14 dames en 30 heren, en er komen ook 14 dames en 30 heren terug, dus de diversiteit, althans wat betreft m/v blijft onveranderd: 27 dames, 48 heren. Daar is ruimte voor verbetering, en in andere opzichten, bij voorbeeld als het gaat om Kamerleden met een niet-Nederlandse achtergrond is het met de diversiteit nog niet zo best gesteld.

Voorzitter, sommigen onder de 'fractie' van de vertrekkende leden doen dat uit eigen keus, omdat ze vinden dat het goed is geweest, of omdat dat aansluit op de regels binnen de eigen partij; anderen vertrekken eerder dan zij zouden hebben gewild, omdat de kiezer of de eigen partij dat zo heeft beslist. Al naar de

datum 4 juni 2019

blad 2

omstandigheden zullen daarbij gevoelens van trots, tevredenheid, misschien ook wel een beetje opluchting, maar soms ook teleurstelling aan de orde zijn. En een beetje zorg misschien ook wel: veel mensen zijn geneigd te denken dat het er met het eigen vertrek niet beter op wordt: maar dat is onzin, de wereld draait gewoon door en ook de Eerste Kamer zal in nieuwe samenstelling zijn taken oppakken.

Wat ons verenigt is wellicht een gevoel van weemoed, en dankbaarheid. Er blijft naar ik hoop een mooie herinnering, die we mogen koesteren. Ieder van ons heeft vanuit eigen perspectief een bijdrage kunnen leveren aan het bestuur van ons land: er valt daarin, voor ieder vanuit eigen perspectief het nodige te verbeteren, maar laten we vooral ook beseffen dat er in dit land veel, heel veel goed gaat, en dat Nederland nog altijd een heel gelukkig land is, dat we moeten koesteren. We mogen er allen trots op zijn aan het behoud en de ontwikkeling van de kwaliteit van ons land een bijdrage te hebben kunnen leveren.

Voorzitter, Het is gememoreerd: in deze periode zijn 1132 wetten afgehandeld. Er werden er 7 verworpen en 10 ingetrokken, wat betekent dat 1115, oftewel meer dan 98 % van de ons voorgelegde wetten wordt aangenomen in dit huis.

Daarnaast hebben we ons in de Kamer de afgelopen vier jaren intensief met onszelf en onze werkwijze bezig gehouden. Er was een tijdelijke commissie werkwijze, een werkgroep die in het bijzonder naar de toets op uitvoerbaarheid van wetgeving keek, er was een commissie integriteit en de staatscommissie Remkes, die op instigatie van deze Kamer tot stand kwam. We kunnen daar op z'n minst uit afleiden dat de positie en de werkwijze van de Eerste Kamer discussie en vragen oproept. Een discussie die gaat van de onafhankelijkheid en positie van individuele leden tot de positie en werkwijze van het instituut in formelen en praktische zin.

Als ik het goed zie is daarover de afgelopen tijd aanmerkelijk meer gesproken dan in de jaren daarvoor. Wat moeten we daar nu uit afleiden voorzitter? In de eerste plaats dat de Eerste Kamer er toe doet. De toegenomen, kritische belangstelling betekent naar mijn mening ook, dat de lat weer hoger wordt gelegd. Kritische vragen kunnen alleen met gezag beantwoord worden vanuit een instituut dat meer dan voortreffelijk doet waar het voor ingesteld is, namelijk medewerken aan wetgeving. Het gaat om het vertrouwen in het instituut, en in ons werk.

In zijn vorig jaar verschenen beschouwing over ons staats- en politiek bestel 'Groter Denken, kleiner doen' wijst Herman Tjeenk Willink op het belang dat politici het vertrouwen van de kiezer moeten behouden. Hij staat niet alleen. Ik heb de afgelopen week nog eens gelezen in het boek 'de wet als kunstwerk' van onze oud-collega Willem Witteveen, die in juli 2014 met zijn vrouw en dochter zo tragisch om het leven kwam bij het neerschieten van vlucht MH 17. Witteveen, die in zijn boek de tien geboden voor de wetgever vanuit een rechtsfilosofisch perspectief beschrijft, constateert ook dat – ik citeer – "in de eigen democratische rechtstaat de communicatie tussen wetgever en burgers een groot probleem is". Verderop stelt hij "in de bij ons overheersende interpretatie van het ideaal van een democratische rechtstaat nemen goede wetten een centrale plaats in." – einde citaat. Daarmee zijn we weer bij zijn tien geboden, en bij onze kerntaak, voorzitter, en zolang de Kamer die naar behoren vervuld kan ze naar mijn mening elke discussie over haar positie aan. Ik verwijs ook naar het rapport van de staatscommissie Remkes, die juist vanuit erkenning en waardering voor de wetgevende taak van de Eerste Kamer met voorstellen tot wijziging, in haar ogen versterking van die taak komt.

datum 4 juni 2019

blad 3

Voorzitter,

Aan het eind van dit dankwoord wil ik namens allen ook nog eens de grote waardering uitspreken voor de griffier en alle medewerkers van de ambtelijke organisatie van de Kamer en allen die daar anderszins actief zijn. Van griffier tot bode, medewerkers van catering, communicatie, protocol, de inhoudelijke ondersteuning, de plaatsvervangend griffier en zijn drie naaste collega's, er is nimmer tevergeefs een beroep op hen gedaan. En reacties waren altijd vlot, adequaat en uiterst professioneel. Hulde hulde hulde!

Dan wil ik ook graag alle collega's die volgende week hier weer aantreden, en alle nieuwe senatoren heel, heel veel succes in hun werk wensen. Zoals gezegd, het werk van de Eerste Kamer staat in de kijker. Ik wens hen toe dat zij zich kunnen en zullen concentreren op de klassiek taken van de Eerste Kamer, de toets van wetten op rechtmatigheid, handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid.

Voorzitter,

Bij het vorige afscheid, in 2015 haalde senator Holdijk de Romeinse geschiedschrijver Livius aan. Ik kies een lichtvoetiger citaat om mee af te sluiten.

Uit mijn tijd bij de gemeente Arnhem heb ik een boekje overgehouden met teksten van de onorthodoxe, tegendraadse en creatieve Loesje, afkomstig uit Arnhem. Twintig jaar voor Tjeenk Willink schreef zij al:

“Vertrouwen moet je winnen – niet de verkiezingen”

Ik wens de nieuwe Kamer toe dat zij zich naar die gedachte richt.